

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ
GENEL TÜRK TARİHİ ANA BİLİM DALI

YUAN HANEDANININ TİCARET POLİTİKASI
XIRENAYI.AIZIZI

2018

İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	3
------------	---

I. BÖLÜM

1. Büyük Moğol İmparatorluğu.....	3-4
1.2. Cengiz Han'ın Ortaya Çıkışı ve Oğullarının Hakimiyeti.....	4-5

II. BÖLÜM

2. Kubilay Kağan ve Zamanı (1260-1294).....	5-7
2.1. İdari yapı.....	7-8
2.2. Ekonomik yapı.....	8-19
(1) İç ticaret.....	9
(1.1.) Tüccarlar.....	9-11
(1.2.) Vergi Sistemi, Kağıt Para, Liman Şehirleri.....	11-15
(2) Dış Ticaret.....	15-19

III. BÖLÜM

3. Kubilay Sonrası Moğol İmparatorluğu (1294-1368).....	19-20
---	-------

SONUÇ

KAYNAKÇA

Yuan Hanedanının Ticaret Politikası

GİRİŞ

1206 tarihinde yapılan kurultayda Timucin “Cengiz Han” unvanını alarak Moğolları tek bir isim “Moğol” adı altında birleştirdi. Cengiz Han 1227 tarihinde öldü ve oğullarına Mançurya’dan Avrupa’ya kadar uzanan büyük topraklarını taksım etti. 1251 tarihinde Cengiz Han’ın küçük oğlu Tuluy’un oğlu Möngge büyük Kahan oldu. Mönggü Kağan ortanca kardeşi Kubilay’ı Çin’den ibaret olan Doğu’ya, küçük kardeş Hülagü’yü de Batı vilayetlerine gönderdi. Çin’de yaklaşık 140 yıl hüküm süren Yuan Hanedanını (元朝) kurdu.

Bu çalışmamızda kısaca Kubilay zamanındaki idari ve siyasi yapıdan bahsedeceğiz. Sonra devletin iç ve dış ticaretinin nasıl çalıştığını, bunun Yuan hanedanı’nın güçlenmesindeki etkileri, ticaret politikalarının Yuan hanedanı ve diğer yabancı ülkeler arasındaki ekonomik, siyasal, kültürel açısından ilişkilerinin güçlenmesindeki etkisi ve son olarakta Kubilay Kağan sonrası hanedan’ın yıkılışından bahsedeceğiz.

I. BÖLÜM

1. Büyük Moğol İmparatorluğu

Hunlar ve Göktürklerden sonra, Ötüken merkezli Tarihi Türk yurdunda VIII. yüzyılda hakimiyet Uygurların eline geçti. Kültür ve medeniyet açısından Uygur dönemi, Ötüken'deki Türk varlığının zirvesi olarak nitelendirilse de siyasi açıdan Uygurların bölgedeki varlığı uzun sürmedi. 840 tarihinde Kırgızların saldırısıyla, Uygur Devleti yıkıldı ve artık merkez Türkistan bölgesi oldu. Uygurları dört bir tarafa dağılmasıyla, Kırgızların bu toprakları tutamaması yüzünden ortaya çıkan boşluğu ise başta Hıtaylar, sonra doğudan gelen Moğol ve Türk kökenli kavimler doldurdu. Moğolların yaşayış tarzı ve dilin farklı lehçelerini konuştukları için ilk başta “Moğol” adı henüz Moğolların ortak adı değildir. XII. yüzyılda Tatarlarla Kereitler arasında, Onon ve Kerülen ırmakları boyunca Kabul Kağan başkanlığında Borçigin kabilesi yaşıyordu. Çin’e karşı seferler düzenleyen bu kabile, 1130 tarihlerinde komşu kabileleri kendisine tabi kılarak birleştirdi ve en azından siyasi olarak bir ulus teşkil ettikten sonra “Moğol” adını aldı. Moğol kelimesi “Cesur, nüfuzlu kimse” anlamına gelmektedir.¹

1.2.Cengiz Han’ın Ortaya Çıkışı ve Oğullarının Hakimiyeti

Daha sonra Cengiz Han olarak tanınacak Temucin, Hoelun ve Yesugai Bahadır’ın en büyük oğludur. Babası Yesugai, Borçigin kabilesinin Kiyat boyuna mensuptur ve bu kabilenin hükümdarı olan Kabul Kağan’ın torunudur. Cengiz Han doğduğunda Yesugai, Tatar kabilesine karşı gerçekleştirdiği bir seferden dönmüş ve kendisiyle birlikte iki Tatar esirini getirmiştir. Bunlardan çok cesur olanın adı Temucin idi. Moğol geleneklerine göre doğum sırasında meydana gelen en önemli hadisede yer alan insanlardan birinin adı, yeni doğan çocuğa veriliyordu. Yesugai’de cesaretine hayran kalan o Tatar esirinin adını oğluna vermiştir. Cengiz Han etrafındaki bütün toplulukları idaresi altında topladı ve Moğol İmparatorluğunu kurdu. 1206 tarihinde yapılan kurultayda “Cengiz Han” unvanını aldı. Böylece Moğolları tek bir isim

¹ İlyas Kemaloğlu, *Büyük Moğol İmparatorluğu*, haz., Hayrunnisa Alan (İstanbul: Ötüken yayınları, 2017), 29-31.

“Moğol” adı altında birleştirdi. Cengiz Han, imparatorluğa dönüşen devletini adeta “yoktan var etti”. Başlangıçta etrafında ailesi dışında kimse yokken zamanla Çin ve Harezmsah gibi kendilerinden medeniyetçe üstün olan devlet ve halkları dahi hakimiyet altına almaya başardı.² Cengiz Han 1227 tarihinde öldü ve oğullarına Mançurya’dan Avrupa’ya kadar uzanan büyük toprakları bıraktı. Bu topraklar oğulları Cuci, Çağatay, Ögeday ve Tuluy arasında paylaşıldı. Cengiz, varisinin üçüncü oğlu Ögeday olmasına karar vermişti. Böylece, en büyük oğlu Cuci, bugünkü Rusya’nın Sibirya’sından Karadeniz’e kadar uzanan bölgenin yarısını, Çağatay’a Aral Denizi’nden Tibet’e kadar olan Orta Asya bölgesini, Ögeday’a Batı Çin ve Kuzey Çin bölgesini, küçük oğlu Tuli’ye geleneklerin gerektirdiği şekilde, “babasının kalbi” olan bütün Moğolistan bölgesini miras olarak bırakmıştır.³

Ögeday Han 1234 tarihinde Kin Devleti’ne (金朝 1115-1234) son verdi ve toprakları imparatorluğa dahil etti. Bundan iki yıl önce ise Kore de Moğol hakimiyeti altına girmiş ve vergi ödemeye başlamıştır. Cuci’nin büyük oğlu Batu, II. Kıpçak seferinde ele geçiren bölgeler sonucunda Altın Orda Devleti’ni kuruldu. Altın Orda Devleti, Büyük Moğol İmparatorluğuna bağlı yeni bir ulus devletidir. 1251 tarihinde Cengiz Han’ın küçük oğlu Tuluy’un oğlu Möngge büyük Kahan oldu. Möngge Kağan 1253 tarihinde yeni bir kurultay toplayıp, askeri seferlerin yeniden başlatılması kararı aldı. Möngü Kağan ortanca kardeşi Kubilay’ı Çin’den ibaret olan Doğu’ya, küçük kardeş Hülagü’yü de Batı vilayetlerine gönderdi. Uzak Doğu ve Orta Doğu’ya düzenlenen seferlere iştirak etmeyen Möngü Kağan 1258 tarihinde yeni bir Çin seferine katılma kararı aldı. Sebebidir Kubilay başkanlığındaki ordunun istenilen sonucun alınamaması idi. Song İmparatorluğuna (宋朝 1127-1279) Kuzey, batı ve güney olmak üzere üç taraftan kuşatıldı ama Möngü kağan’ın 1259’deki ölümüyle Çin’in ele geçirilmesi engellendi.⁴

² Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 31-38.

³ Ahmet Temir, çev., *Moğolların Gizli Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986), 187-191.

⁴ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 38-45.

II.BÖLÜM

2.Kubilay Kağan ve Zamanı (1260-1294)

Möngü Kağan ölümünden sonra, kardeşleri Kubilay ve Arık Buka aday olarak gösterildi. Ama bunun dışında Cuciogulları, Çağatayoğulları, Ögedeylilerden de Büyük Kağan olmak isteyenler vardı. Bu dönemdeki taht mücadelesinin bir başka özelliği de aynı tarihte iki ayrı kurultayın düzenlenmesi ve her iki adayın da bu kurultaylarda kendilerini büyük kağan ilan etmesidir. Kubilay Çin’de bulunduğu için Çin-Moğolistan sınırında bir kurultay düzenledi. Arık Buka ise kendini Karakurum’da Kağan ilan etti. Ancak 1261 tarihinde iki kardeş arasındaki savaşta Kubilay kazandı. Kubilay Kağan’ın (Yuan Shi Zu 元世祖) ilk faaliyeti, başkenti Karakurum’dan Dadu 大都, yani bugünkü Pekin’e, Moğol- Türk ismi ise Hanbalık’a taşınmasıdır. Bunun birkaç önemli sebepleri vardır. İlki, Kubilay’ın uzun süreden beri Çin’de bulunması ve burayı çok sevip beğenmesidir. İkinci sebep ise, devam ettirmek istediği Çin seferini buradan gerçekleştirmenin daha kolay olacağı düşüncesi idi.⁵ Bundan başka Da Du’nun coğrafi konumu açısından çok avantajlıdır. Da Du, Çin’in orta ovalarında bulunuyordu. Kuzeydeki Moğol yaylalarına ve Kuzeydoğudaki büyük ova arasında kalıyordu ve ulaşım kolaydı. Merkez ile diğer yerlerin iletişimini sağlayabilmek için Da Du merkezli yam teşkilatı başta olmak üzere bütün Çin’de yaklaşık 1000 tane yam teşkilatı kurulmuştur. Böylece merkezdeki haberler hızlı bir şekilde ülkenin dört bir yanına ulaşabilmiştir.⁶ Çin, Moğolların eline geçince Da Du bütün birleşik ulusun başkenti olmuştur.⁷

Kubilay Kağan böylece 1268 tarihinde Song Sülalesi üzerine seferler düzenledi. Kubilay 1279 tarihinde Song Sülalesine son verip Çin’in tamamına hakim oldu.

⁵ Kemaloglu, *Moğol İmparatorluğu*, 46.

⁶ 沈平, “从<马可波罗行纪>看元大都,” (中国古都学会第十届年会暨学术研讨会, 中国山西大同, 九月份, 1992).

⁷ John Man, *Kubilay Han*, çev: İlke Önelge (İstanbul: Nokta Kitap Yayınları, 2007), 48.

Böylece Kubilay Kağan Çin'i Yuan Hanedanlığı çatısı altında birleştirmiş oldu.⁸ “Yuan” kelimesinin anlamı “Herşeyin başlangıcı” (the very beginning of all things) anlamına gelmektedir.⁹ “Yuan” kelimesi aynı zamanda “en yaşlı; düşüncenin ve büyümenin kaynağı” anlamına gelmektedir.¹⁰

Moğollar bütün Çin'e hakim olan ilk yabancılardır. Bunlardan önceki yabancılar, yalnız Çin'in bazı kısımlarına hakim olmuşlardır. XVII.yüzyılda gelen Mançu'lar da bütün Çin'e hakim olmuşlardır. Çin'de yaşayan Moğolların bir milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Tabi bunların hepsi hakiki Moğol değildi. “Moğol”, namı altında birçok Türk, Tunguz ve başkaları bulunuyordu.¹¹

Kubilay Kağan topraklarını genişletmek için Uzak Doğu ülkeleri, Kore ve Japonya'ya yöneldi.1260 tarihinde Kubilay Kağan'ın ordusu Malay yarım adasını ve Cava'yı zaptetti.¹² 1268 ve 1271 tarihlerinde Kubilay, Japonya'ya elçi göndererek Moğol hakimiyetini kabul etmelerini istedi, 1274 ve 1281 yıllarında adaya çıkartma yaptı. Ama çıkan Tayfun, Çin- Kore donanmasını yok etti ve bu sefer başarısızlıkla sonuçlandı. Japonya mağlubiyetine rağmen Kubilay Kağan askeri faaliyetlerine devam ederek, 1288 tarihinde Annam Krallığı ile Çampa Krallığını (günümüzde ikisi de Vietnam toprakları) vergiye bağladı.1293 tarihinde Endonezya boyun eğmek zorunda kaldı.1294 tarihinde Kimmer Krallığı ile Birma, Moğol hakimiyetini kabul etti.¹³ 1299 tarihinde Hindicini Moğol hakimiyeti altına girdi. Hindicini, Song Sülalesinden itibaren başlıca bir satış yeri idi ve bunun ehemmiyeti şimdi gittikçe artmakta idi. Kubilay Kağan, Moğolların zirvesinde olduğu bu dönemde (1294)

⁸ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 46.

⁹ Li Tang, “Mongol Responses to Christianity in China: A Yuan Dynasty Phenomenon,” *ARI working paper* 63 (2006): 4.

¹⁰ Man, *Kubilay Han*, 131.

¹¹ Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi* (Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları, 1995), 258.

¹² A. Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981), 120.

¹³ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 47.

öldü.¹⁴

2.1.İdari yapı

Yuan Sülalesinin yasa sistemi mükemmel bir yasa sistemi olmasada, ama o Moğol yasası, Çin yasası ve kısmen Uygur yasalarını içinde barındıran bir yasa sistemi mevcuttur. O yüzden Orta Asya'dan göç edip gelen ya da yabancı ülkelerden gelen herkim ise bu yasa sistemine uyum sağlaması gerekiyordu. Moğolca yasalara “Casak” adını vermişlerdir.¹⁵ Kubilay Kağan hakimiyet altında bulunan Çin'deki halkı dört gruba ayırmıştır. İlki: en eski Moğol kabileleri, Beyaz Tatarlar, Siyah Tatarlar ve Vahşi Tatarlar; ikincisi, Orta Asya yardımcı kavimler olan: Naymanlar, Uygurlar, Muhtelif Türk kavimleri; üçüncüsü, Kuzey Çinliler; dördüncüsü, Güney Çinlilerdir.¹⁶

Kubilay, sadece başkenti Pekin'e taşımakla yetinmedi, buna bağlı olarak iç politikada başka değişikliklerde yaptı. O geleneksel Çin yönetim sisteminin yeniden canlanmasına izin vermedi. O yüzden memur olabilmek için yapılan klasik Konfüçyüs bilgisi sınavlarını iptal etti. Yoksa Moğolların memur olma şansı olmayacaktı. Kubilay, ayrıca imparatorluk nüfusunu da üçe böldü. En üst sınıfı Moğollar, ikinci sınıfı yabancılar, en alt sınıfı da Çinliler oluşturdu. Çinlilerin bazı önemli sivil görevlerde bulunmaları yasaklandı.¹⁷ En alt tabakadaki Güney Çinlilerin hiçbir hakları yoktu. Başkalarıyla evlenmeleri yasaklanmıştı. Çinlilerin silah taşımaları yasaktı. Moğolcadan başka yabancı dil öğrenmeleri ve ticaret yapmaları da yasaktı. Yabancı tüccarlar gibi Kuzey, Orta ve Batı Asya'ya da gidemiyordu. Kubilay'ın böyle bir siyaset izlemesi şüphesiz kalabalık Çin nüfusu içerisinde Moğolların eriyip gitmesini engellemek ve Moğolların üstünlüğünü sağlamak idi.¹⁸

¹⁴ Eberhard, *Çin tarihi*, 261.

¹⁵ 尚衍斌, *元代畏兀儿研究* (北京:民族出版社, 2012), 118.

¹⁶ Eberhard, *Çin Tarihi*, 259.

¹⁷ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 48.

¹⁸ Eberhard, *Çin Tarihi*, 260.

Kişisel önyargılara kapılmayan, mükemmel bir karakter tayıncısı olan Kubilay Kağan diğer milletlerden eleman alımında bulunmuştur ve kendiside zeki insanları işe alma becerisine sahiptir. Çünkü her şeyi denge altında tutmaya çalışmıştır ve ayrıca Moğollarla çinlileri ve Türkleri dengelemekten hoşlanırlardı. Hükümet tavsiyeleri için çinli bir grup vardı, askeri konularda Moğollara danışır, tercüme ve sekreterlik işleri için Türkler vardı. Böylece siyasi dengeni koruyabilmiştir.¹⁹

Kubilay Kağan, Çin'i idare altında tutabilmek için üç temel devlet organı kurmuştur. İlki, vergilerden, çalışanlardan, törenlerden, savaşlardan, hukuktan ve kamu işlerden sorumlu bir Genel Sekreterlik; ikincisi, Kuzey Çin'de konumlandırılmış askeri birliklerin yönetiminden sorumlu bir Askeri İşler Dairesi; üçüncüsü, görevlileri ve imparator buyruklarının yerine getirilip getirilmediğini denetleyen bir Sansür Dairesidir. Böylece Kubilay, Çin'i tamamen kendi kontrol altına almaya başardı ve bu kalabalık ve kocaman ülkede Moğolları hakim sınıf haline getirdi.²⁰

2.2.Ekonomik yapı

(1) İç ticaret

Çin'de ticaret, genellikle iç ve dış ticaret şeklinde ikili olarak ele alınmaktadır. İç ticaret daha serbestken, dış ticaret devlet tarafından kontrol ediliyordu. İç ticaretten az veya sınırlı şekilde vergi alınarak, devletin yerel topluluklar arasındaki bağları kuvvetlendirmeye ve politik birlik yönelik çabalarını ifade etmektedir.²¹ Kubilay bir yönetici olmakla yetinmeyip ticaret üzerine yükselen bir Moğolistan kurmaya çalışmıştır. Moğolları her zaman ticaret yapmakta teşvikte bulunmuştur. Kubilay Kağan hakimiyeti sağladıktan sonra, tarıma çok önem vermiştir. Tarım sektöründe,

¹⁹ Man, *Kubilay Han*, 48.

²⁰ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 48.

²¹ İsenbike Togan, "Asya'da İmparatorluklar ve Ticaret Yöntemleri," (Tarih Vakfı 1. Uluslararası Tarih Kongresine Sunulan Bildiriler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999).

gıda bir mal haline gelmiştir. Gıda ürünlerine ek olarak, ipek, pamuk, çay üretiminde de büyük bir gelişim göstermiştir. Pamuk tekstil endüstrisi, Yuan Sülalesinde ortaya çıkan yeni bir el sanayi sektörüdür. Bunun yanı sıra, özel ipek endüstrisi, şarap endüstrisi, Demir çelik endüstrisi ve baskı endüstrisinde büyük bir gelişim olmuştur.²²

(1.1.) Tüccarlar

Serbest ticaret yöntemleri milat öncesinden başlayarak, XIII. yüzyıl Cengiz Han'ın imparatorluğu döneminde bütün Asya'ya yayılmıştır.²³ Yuan Sülalesi hükümeti tüccarları koruma ve destekleme politikasını yürürlüğe koymuştur. “Yuan Yıllıkları”nda, Kubilay Kağan: yabancı tüccarlar eğer ülkeme gelip ticaret yaparsa iyi karşılanıp, hediyeler vereceğim ve ülkemde pazarlık yapıp, istediklerini yapabilecekleri hakkında söz veriyorum, diyerek yabancı tüccarın ülkesine gelip ticaret yapmasına teşvik etmiştir. Böylece, yabancı ülkelerin tüccarlarını kendi ülkesine çekmeye başarmıştır ve bundan kar elde etmekle beraber, kendi ülkesindeki Moğol asıllarının dış dünyaya olan merak ve arzularının gerçekleşmesini sağlamıştır.²⁴ Yuan Hanedanı yine, Tüccarların mal varlığını korumak için kara ve su yolları üzerinde askerler yerleştirmiştir. Destekleme amaçlı onları vergilerden muaf tutmuşlardı. Batı bölgelerinde ticaret yapanlardan vergi alınmamıştır. Moğol asilzade ve keşişlerden vergi alınmamıştır. Bu avantajlılar karşısında çok sayıdaki keşişler, memurlar ve Moğol asilzadeleri de ticaret ile uğraşmaya başlamıştır. Ama bu imtiyazlı tüccarlar yerli tüccarları ezince bazı istikrsazlıklara sebep olmuştur. Tüccarların ekonomik durumu iyileşince artık siyasi gücü de ön plana çıkmaya başlamıştır.²⁵

Çin'de yaşayan Yardımcı kavimler hükümet işlerine alınıyordu ve onların imtiyazları vardı. Bunların arasında birçok tüccar memleketeye giriyor ve imtiyazlarından ticaret işlerinde de istifade ediliyordu. Bu tüccarların çoğunu

²² 陈贤春, “试论元代商人的社会地位与历史作用,” *湖北大学学报* 3, (1993): 69-70.

²³ Togan, “Ticaret Yöntemleri,” 1: 133.

²⁴ 宋濂和王濂, *元史*, 卷十, <世祖七>.

²⁵ 陈贤春, “元代商人,” 3: 70-71.

Uygurlar ve Müslümanlar teşkil ediyordu. Bu tüccarlar vergilerden muaftırlar, her yerde seyahat edebiliyor, nakil vasıtalarını kullanabiliyordu ve hususi muamele görüyorlardı. Bu yabancı tüccarlar büyük bir servetler elde ediyordu ve bu serventleri kendi ülkelerine gönderiyordu. Çin tüccarları ise gittikçe yabancı tüccarlara bağlı olarak kaldılar. Daha fazla altın ve gümüş paraların dış ülkelere çıkmasını engellemek için hükümet külliyetli miktarda kağıt para çıkarmak zorunda kaldı.²⁶ Gruplar halinde çalışan tüccarlar yıllık %36 faizle borç para veren bankerler haline gelmiştir. Bu tüccarlar hükümet onaylı borç dolandırıcılarına dönüşmüştür.²⁷

Zanatçıları yiyecek, giyecek ve tuz istihkakı ile ödüllendirir ve zorunlu çalıştırmadan muaf tutuyorlardı. Ticaret gittikçe canlamaya başlamıştır. Limanlarda Çin tekstili, seramik ve vernik dış ülkelere doğru, ilaçlar, tütsü, baharat ve halılar da Çin'e doğru akmaya başlamıştır.²⁸ Moğolların göçebe yaşam tarzı onlara ticaretin ne kadar önemli olduğunu çok önceden öğretmişti. O yüzden tüccar ve ticarete daha sıcak bakıyorlardı, Çinliler gibi değillerdi. Konfüçyüs Çinliler, ticaret ve tüccarlara küstah davranırlardı. O yüzden bunlar toplumda, hiçbir şey üretmeyen ve yalnızca mal alışverişinde bulunan parazit bir grup olarak algılanmıştır.²⁹

Hui Hui Ren 回回人 adlı insanlar, Yuan Hanedanında Müslüman orta Asya Türkleri, Farsileri ve Arapları ifade ediyordu. Hui Hui'ler genelde Yuan Hanedanı ile ticari münasebetlerde bulunmuştur. onlara Moğolca olarak “Sart, Sartha” yani “Tüccar” denilmektedir.³⁰ Hui Hui'lerin bütün Yuan Hanedanını gezip ticaret yapıyorlardı. Ama daha çok başkent olan Da Du ve Güneydoğu liman şehirleri olan Hang Zhou, Quan Zhou ve Guang Zhou bölgeleri idi. Hui Hui tüccarları Yuan Hanedanı döneminde devlet memuru olarak işe alınıyordu ve bölge yönetimini onlara

²⁶ Eberhard, *Çin Tarihi*, 260- 264.

²⁷ Man, *Kubilay Han*, 237-238.

²⁸ Man, *Kubilay Han*, 236.

²⁹ “Asian Topics in World History,” Columbia University, erişim tarihi 24 aralık, 2018, <http://afe.easia.columbia.edu/mongols>.

³⁰ 杨志玫, “元代回回人的政治地位,” *历史研究* 3 (1984): 112-113.

veriyordu. Müslümanlardan oluşan bölge yöneticilerin sayı olarak Zhe Jiang 浙江 şehrinde, dönem olarak Kubilay'ın hüküm sürdüğü dönemlerde sayıları en fazladır.³¹ Bunun dışında Müslüman tüccarlar aynı zamanda mali danışmandır. Bu dönemde toplam 66 Uygur Türk'ü işe alınmıştır. Bunlardan 21 tanesi yerel hükümet temsilcisi yani Çin bölgelerini yöneten yerel görevlilerdir. Diğer geri kalanları ise kraliyet ailesindeki prenslere eğitimlik yapıyordu.³²

Yuan Sülalesinde o dönemde önemli görevlerde bulunan Uygurlar toplumdaki statüsü Moğollardan sonra geliyordu, imtiyazları Çinlilerden yüksekti. Moğollar ve Çin'e gelen tüccarların Moğolca'yı ya da çinceyi öğrenmesine gerek yoktu. Uygurlar onların arasında dilmaçlık yapıyorlardı. Moğolca resmi dildir, bunun yanı sıra Uygurca geniş mikyasta kullanılmıştır.³³ Uygur tüccarlar Moğol toplumundaki imtiyazlardan dolayı kıymetli mücevherler, şifalı otlar, baharatlar ve yiyecekleri getirerek büyük bir gelir elde etmiştir ve başka kişilere yüksek faizde krediler vermişlerdir. Uygurlar tüccar olmaktan başka devletin resmi görevlilerinde yer almıştır. Yuan Hanedanı onların çok dilli olmalarından yararlanarak onları elçi sıfatıyla yabancı ülkelere gönderilmiştir.³⁴

Tüccarlar Yuan Sülalesi toplumunda çok önemli rol oynamıştır. Tüccarlar ticari meta değişimini üstelemiştir. Ülkeler arası, şehir ve köyün üretim ve tüketiminde köprü rolü oynayarak ülke ekonomisinin gelişmesinde katkıda bulunmuştur. Tüccarlar ülkeler arası ticarete bulunarak kıtalararası kültür ve bilim alışverişinde katkı sağlamıştır. Tüccarlar devletin feodal yapı sistemine rağmen, serbestçe ticaret yapabilme haklarını elde etmiştir.³⁵

³¹ 杨志玫, “元代回回人,” 3: 128-133.

³² Man, *Kubilay Han*, 229.

³³ Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, 136.

³⁴ 谷文双, “元代回回人政治地位的几个问题,” *黑龙江民族丛刊* 2 (1991): 82-85.

³⁵ 陈贤春, “元代商人,” 3: 72-73.

(1.2.) Vergi Sistemi, Kağıt Para, Liman Şehirleri

Yuan Hanedanı'nın vergi türlerinden “Kalan”, “tütün”, “Alban”, “yasak”, “qurut” ve “qunchur” vardır. Ama vergiler 4 büyük başlık altında toplanıyordu. Onlar: ticaret vergisi, toprak vergisi, nüfus vergisi ve hayvan vergisinden ibarettir.³⁶ Yuan Hanedanı, Moğol İmparatorluğunun vergi sistemini takip ederek 1/30 olarak vergileri toplamıştır. Vergi, hükümetin önemli gelir kaynaklarından biridir. Vergi kelimesi Yuan Hanedanı'nın fermanlarında “Tamaqa” olarak geçmektedir. Yani “Damga” anlamındadır. Yuan Hanedanında yaklaşık 200 vergi dairesi bulunmuştur. Başkent olan Da Du'da toplam 73 tane vergi dairesi bulunmuştur.³⁷ Merkezden uzak olan bölgelerde “İl Budun” adındaki bir vergi teşkilatını tesis etmiştir. Bu teşkilatın vergi toplama kurallarına göre çiftçiler ne kadar yer biçiyorsa ona göre vergi ödeyecektir.³⁸

Başkent olan Da Du, Yuan Sülalesinin kuzeydeki en büyük ticaret merkezlerinden biridir. Burada dünyanın dört bir tarafından gelen mallar bulunuyordu. Da Du'daki pazar bölgeleri üçe ayrılıyordu. İlki: Xie Jie Shi 斜街市 adındaki kuzey ve batı su kanalının bitiş noktası olan bölgedir. Su yollarının sağladığı kolaylıklardan dolayı burası en canlı ticaret merkezi haline gelmiştir. İkincisi: Yang Jiao Shi 羊角市 adındaki at, koyun, dana ve deve pazarıydı. Diğeri ise Shu Mi Yuan Jiao Shi 作枢密院角市 adındaki senatör pazar yeridir. Bu pazar yeri Çin'in başkent olma geleneğindeki “Ön tarafın Han sarayı, arka tarafın pazar yeri” olmasına uyarak inşa edilmiştir.³⁹ Da Du'dan başka, Hang Zhou 杭州, Tai Yuan 太原, Ji Nan 济南... vs. şehirler tuz, çay, porselen, ipek, pamuk ürünlerinin pazar yeri olmuştur.⁴⁰

Devlette yüksek memurlara tarlalar veriliyordu ki, bunların getirdiği hasılat maaşlarının bir kısmını teşkil ediyordu. Moğol asilzadeleri ile büyüklerine çok

³⁶ 尚衍斌, *畏兀儿研究*, 185.

³⁷ 陈高华, “元代商税处探,” *中国社会科学院研究生院学报* 1 (1997): 8-13.

³⁸ 尚衍斌, *畏兀儿研究*, 83-84.

³⁹ 沈平, “看元大都,” 160.

⁴⁰ 陈贤春, “元代商人,” 3: 70.

miktarda tarla hediye ediliyordu; köylüler kiralanarak, orada çalışmak ve kazançlarının bir kısmını devlete değil, tarla sahiplerine vermek zorundadırlar. Kuzey Çin’de birçok köylünün tarlası ellerinden alınarak Moğolların atları için otlak haline getirilmiştir. Serbest köylü sayısının eskiye göre azalması ile beraber devlete vergi verenlerin de sayısı azalmıştır. Böylece devlet vergileri yükseltmek zorunda kalmıştır.⁴¹

Yabancı tüccarların ticarete büyük servantler elde ediyordu ve elde ettikleri altın, gümüşleri kendi memleketlerine götürüyordu. Yuan Sülalesi hükümeti bu durumu engellemek için kağıt yapar bastırdılar. Kubilay Kağan’ın ekonomideki başarısı da kağıt paranın kullanımını attırmasıydı. Çinliler kağıt parayı Song Sülalesi döneminde keşfetmişti. Tüccarlar ağır metal paraları taşımaktan hoşlanmadığı için yerel hükümet başka şehirlerde de bedeli verilip geri alınabilen, uçan para da denilen depozit sertifikalarını piyasaya sürdüler.⁴²

H. Conson’e göre önceden Moğolların ufak paraları olmadığından bunun yerine “kadak” denilen ipek kumaş parçaları kullanıyorlardı. Bozkırda madeni paranın az bulunuşundan ve muayyen bir ağırlığa gümüşlerin kullanılışı tediye vasıtası değildir. Bu kağıt Paraların Çince İsmi “Chao” 鈔dır. Çin’de iş gören tüccarlar ve “Ortak” denilen ticaret şirketleri arasındaki muameleler, bu çekler ve kağıt paralarla icra edilecekti.⁴³ Yuan Sülalesi hakim olduğu tüm sınırlar içerisinde bu kağıt para geçerliydi. Bu kağıt paralar, altın ve gümüş gibi aynı değeri taşıyordu. İlk başta dağıtılan paralar az bir miktarda olduğu için, halkın güvenini sağlayabilmiştir. Hafif olduğu için taşınmasında kolaydır. Yabancı tüccarlar getirdikleri kıymetli eşyalarını bu kağıt paralara memnuniyetle değiştirmiştir. Askerlerin ve memurların maaşları da bu kağıt parayla ödeniyordu.⁴⁴ Moğollar dolaşımdaki kağıt para miktarını arttırdı ve kıymetli mallarla bu kağıt paranın değerini garantiledi hem paranın kullanılabilirliğini

⁴¹ Eberhard, *Çin Tarihi*, 260- 264.

⁴² Man, *Kubilay Han*, 238.

⁴³ Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, 121-122.

⁴⁴ 沈平, “看元大都,” 161.

arttırdı, tüccarlara uygulayan tarifleri düşürdü. Sonuç olarak bu Avrasya'nın ticaretinde olağanüstü bir artışını ortaya çıkardı.⁴⁵

Marco Polo “Seyahatnamesinde” halkın altın, gümüşlerini bu “Chao” adındaki kağıt paralara değiştirdiklerinden bahseder ve Moğolların kullandıkları altın, gümüşlerin çoğunu yabancı tüccarlar hediye ya da ürün olarak yurtdışından getirmişlerdir.⁴⁶ Marco Polo hatırasında yine, kağıt yapımını, bankotlara dönüşmesini, resmi alev kırmızısı pulun yapıştırılmasını ve piyasaya sürülmek için tanıtılmasını anlatmıştır.⁴⁷

Kubilay Kağan'ın ekonomik siyaseti de Çin ekonomisinde yeniden bir bütünlük sağladı. İmparatorluk yollarını düzeltmiş, belirli mesafelerde kervansaraylar inşa ettirmiştir.⁴⁸ Yolların yaptırılması sadece Moğolların Çin üzerindeki egemenliğini kolaylaştırmak için değil aynı zamanda ticareti geliştirmek, siyasi yönetimde istikrarı sağlamak, kültür ve bilim alışverişinde bulunmasında kolaylıkların sağlanması, gündelik yaşamda kolaylıkların sağlanmasını ve merkez ile düzenli bir şekilde irtibatının sağlanabilmesi demektir.⁴⁹

Moğollar ticareti daha çok desteklemek için “Ortogh” adında bir Tüccar Birlikleri kurmuştur. Bu birlik genelde uzun mesafeli olan kervan ticaretini teşvik ediyordu. Moğollar Avrasya'daki kervan ticaretinin her bir tüccar için olağanüstü pahalı olduğunu fark etmiştir. Çoğu zaman, her bir kervanda yaklaşık 70 ile 100 arasında adamlar görevlendirilir ve bunlar yemek, su, yatak, yıkanma olanağı ve hatta hayvanları için yemleri burada bulabiliyorlardı. Moğollar yine Ortogh'a ait oldukları sürece tüccarlara düşük faiz oranlarıyla kredi verdiler. Böylece Moğollar tüccarların uzun mesafeli kervan seferinde yardımda bulunmuş oldu. Moğollar yine değişik

⁴⁵ “Asian Topics in World History,” 4.

⁴⁶ 陈炳应, “<马可·波罗游记> 中的元钞,” *甘肃金融. 钱币研究* 1 (1998): 75-76.

⁴⁷ Man, *Kubilay Han*, 239.

⁴⁸ Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, 286-300.

⁴⁹ 沈平, “看元大都,” 160.

konaklara dağıtılan 200 binden fazla atı posta hizmetleri için kullanılıyordu. Yam Teşkilatı aslında, imparatorluğun bir ucundan diğer bir ucuna resmi postaları iletmek için kurulmuştur. Ticaret güzergahları üzerinde her 20 mil mesafede kurulan posta teşkilatı aynı zamanda tüccarlar ve diğer insanlar için at, yiyecek ve konaklama ihtiyaçlarını temin eden yerdi.⁵⁰ Yam teşkilatı ve Ortogh'ların birçoğu Çin ve Orta Asya'nın ticaret yolları üzerinde kurulmuştur. Bunlar bölgenin topografyasına göre belirli sayıda at, katır, öküz arabası, deve ya da tahtirevan kiralatabiliyordu. Buradaki postacı tatarlar, seyisler, muhafızlar ve başka görev yapan işçiler ihtiyaçlarını civar köylerden sağlayabiliyordu. Bazı durumda toprağı kendileri işleyip kendi işlerini kendileri temin ediyordu. Buralarda tüccarlar, seyyahlar..vs. Hava durumu, arazi, olası tehlikelere dair bilgileri ediniyordu. Yuan Sülalesinin sadece Mançurya bölgesinde 146 tane menzili vardı. Bunun yanı sıra pek çok sayıda konukevleri ve hanları vardı.⁵¹

Kubilay zamanında yeniden düzenlenen ve tamamlanan Güney Çin'i Pekin'e bağlayan Büyük Kanalla Pekin'e pirinç taşınılıyordu. Su yolları ulaşım için kullanılmıştır. Marco Polo, "her yıl inenler söz konusu edilmeksizin 200 bin geminin nehre çıktığından" bahseder. Yine, kağıt paranın kullanımında, herkesin bu kağıt paraları isteyerek kabul ettiğini, herkesin sanki altın taşıyormuş gibi bu kağıt paralarla istediğini alıp satabildiğinden bahseder. Marco Polo, yine Çin pazarlarından, pirinç pazarlarından da bilgi vermektedir. Çin'in ipekleri Orta Asya'ya ihraç ediliyordu. Marco Polo yine, Song Sülalesinin başkenti olan Lin An 临安 için özel bir tahsis edildiğini, buranın büyük bir şeker pazarı olduğunu, çok sayıda gemi oraya Hindistan'ın, Endonezya ve Filipinler'in baharatını taşıdığını hemde Hindistan ile Müslüman dünyasına ipekler sevk edildiğinden bahseder. Burada çok sayıda Fars, Arap ve Hristiyan tüccarlar bulunuyormuş. Guang Zhou 广州 ve Quan Zhou 泉州 gibi iki büyük liman vardı. Moğol hakimiyetindeki Çin'in en büyük ticaret merkezi yine Quan Zhou idi; Quan Zhou'a baharat, kıymetli taşlar ve inci yüklü gemiler

⁵⁰ "Asian Topics in World History," 3-5.

⁵¹ Morris Rossabi, *Kubilay Han'ın Seyyahı Rabban Savma ve Doğu'dan Batı'ya ilk yolculuk*, çev., Ekin Uşşaklı, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008), 47-48.

Hindistan'dan gelmektedir.⁵²

(2) Dış Ticaret

Yuan Hanedanının dış ticareti İpek yolu ticareti ve deniz ticareti olarak gerçekleşmiştir. Denizcilik ticareti içinde elçiler ticareti, ortak ticaret ve hükümet gemisi resmi ticaretini bulunduruyor. Elçiler vasıtasıyla yapılan ticarete, elçilerin görevi saray için dünyanın dört tarafından kıymetleri eşyaları toplamaktır. Bu yüzden hükümetin elçiler için harcadığı sermayede fazlasıyla çoktur ve aynı zamanda ülkenin ticaretine olumsuz yansımıştır. “Wo Tuo” 斡脱 Türkçe Ortak adındaki bu tüccarlar, Moğol asılları veya devlet memurlardan oluşuyordu. Bu tüccarlar ellerinde han fermanı olduğu için büyük imtiyazlara sahipti. Son olarak “Hükümet gemisi sistemi” (Guan Ben Chuan 管本船制度) hükümet ve tüccarların işbirliği yapmasıyla ortaya çıkmıştır. bu sistemde, hükümet sermayeci, tüccarlar sadece hükümetin işçisi olarak görülüyordu. Tüccarlar hükümet tarafından seçiliyordu ve ticaret sonrası payın 7/10’si hükümete verilip kendilerine 3/10 kalıyordu. Bunun yanı sıra Bo Shang 舶商(Gemi Tüccarı) adındaki birer tüccarlardan ibarettir. Bo Shang adındaki birer tüccarlar, büyük, orta ve küçük olarak üçe ayrılıyor. Büyük tüccarların sermayesi bol olduğu için kendileri gemi satın alırlar ve kiralıyorlardı. Orta ve küçük tüccarların fazla sermayesi olmadığı için anca büyük tüccarları sayesinde ticaretlerini yapıyordu.⁵³

Guang Zhou, Quan Zhou ve Qing Yuan 庆元 gibi 3 büyük liman başta olmak üzere Gan Pu 檳浦, Shang Hai 上海, Wen Zhou 温州, Hang Zhou 杭州 gibi Çin’in güneydoğusundaki toplam 7 tane liman dünyanın dört bir yanından gelen altın, gümüş, porselen, baharat, kıymetli mücevher, ipek... vs. mallarını toplama ve dağıtma merkezi haline gelmiştir. Hükümet tarafından tesis edilen, Şehir Gemisi Organizasyonu (Shi Bo Si 市舶司) adı altında genelde bu limanlar kontrol edilip

⁵² Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, 286-300.

⁵³ 廖大珂, “元代官营航海贸易制度初探,” *厦门大学学报* 2 (1996): 43-47.

denetleniyordu.⁵⁴ Bu organizasyon, gemilerin vergi işlemleri, gemilerin ticaret prosedürü, gemilerin taşınması yasaklanan malları (altın, gümüş, silah...vs.) gemilere alıp almadığı ve yurt dışından gelen gemilerin kontrolünden sorumlu idi.⁵⁵

Yuan Sülalesi hükümeti Quan Zhou limanı yanına bir “Fan Fang” 番坊 adında yabancı tüccarların konaklama yeri tesis etmiştir. Arap ülkelerinden on binlerce tüccar burada konaklanıp Çinle ticaret yapıyordu. O dönemin tüccarları Quan Zhou limanı ile Mısır’daki İskenderiye limanı dünyanın en büyük iki limanı olarak tanımıştır. Marco polo, hatırında Quan Zhou limanı dünyanın tek ve en büyük limanı idi diye yazmıştır. Qing Yuan limanı ise Yuan Sülalesinin Japonya ve Kore arasında ticarete bulunmasındaki önemli limandı. “Yuan Yıllıklarında” Yuan Sülalesinin Japonya, Kore, Hindistan, Filipinler başta olmak üzere yaklaşık 20 ülke ile ticaret münasebetlerinde bulunduğu kayıtlıdır.⁵⁶

Yuan Hanedanı döneminde Japonya, Yuan Hanedanı ile ticari ilişkilerini sürdürmek ve geliştirmek zorunda kalmıştır. Çünkü, Çin ile yapılan ticari ilişkiler sayesinde Çin’nin bakır paralarını elde ederek, kendi toplumunda kullanan eses para haline getirmek istemiştir. Moğollar karşı savaşta, samuraylar ve askerler bu dönemde durumları kötü olduğu için, Çin ile ticari ilişkilerde bulunarak kendileri için yol bulmak istemiştir. Budizm ülkesi olan Japonya’da, keşişler Çin ile ticari ilişkilerden faydalanarak Çin’den Buda metinlerini getirmek istemiştir. Japonya’da yapılmakta olan veya onarım görmekte olan manastırlara sermaye yetiemediği için, Çin ile olan ticari ilişkiler sayesinde sermaye elde etmek istemişlerdir. Bu yüzden Japonya hükümeti Çin ile olan deniz ticaretinde tüccarlara hiçbir yasa koymamıştır. Çin ve Japonya arasındaki ticarete iki devlet arasındaki resmi ticaretten ziyade birer ve özel tüccarlar aracılığıyla yapılmıştır. Japonya altın, kılıç, yelpaze ve odun gibi ürünleri Çin’e ithalat ederken, Çin’den Bakır para, porselen, buda metinleri, kitaplar ve güzel

⁵⁴ 李翰和周祉征, “略论元代海外贸易,” 历史教学 10 (1983): 2-3.

⁵⁵ 陈高华, “元代海外贸易,” 历史研究 3 (1978): 62.

⁵⁶ 李翰和周祉征, “海外贸易,” 10: 2-3.

kokulu ilaçları ihracat ediyordu.⁵⁷

Görüldüğü üzere, Moğol zamanında Çin pazarı Hint ve Malezya pazarlarına sıkı sıkıya bağlıydı. iç ticareti yönetmek ile birlikte Hindistan, Endonezya ve Filipinler'e mal getirip götürmek üzere merkezi Çin ve Kanton bölgesi limanlarında güçlü tüccar loncaları oluşturulmuştur.⁵⁸

Ayrıca, İran'da, Çin'deki Moğol hanedanının bir kolunun hakimiyeti ele alması iki ülke arasında canlı bir ticaret akımını teşvik etmişti. ipeklileri ve porselenleri Çin'den getiriyorlardı; Buna karşılık Moğol hakimiyetindeki İran Çin'e halılarını, eyer takımlarını, zırhlarını, bronzlarını ve emayelerini sevk ediyordu. Moğol fütuhatı Çin dünyasını Avrupa ile temasa geçirmişti. XIII. asrın sonunda iki büyük kıtalar arası yol Batı ile Uzak-Doğu'yu birleştiriyordu. Eski ipek yoluna çeşitli kervan yollarından Uzak-Doğu'nun malları doğrudan Avrupa'ya geliyordu. Eski ipek yoluna tekabül eden bu kıta yollarının yanı sıra, Moğol fütuhatı deniz yolunu ve ya baharat yolunu yeniden açmıştı. Moğol Hanları, deniz Yolu ile Çin'e gitmek isteyen Hristiyan tacir ve misyonerlere topraklarını serbestçe açmışlardı.⁵⁹ Bu yüzden Venedik topraklarından Marco Polo, İslam topraklarından İbni Battuta gibi seyyahların bu dönemde Çin topraklarına gelmesi bir tesadüf değildir. Tüccarlar yanı sıra, çok sayıdaki alimler, zanaatçıların bu topraklara gelmesi önemli bir kültür ve bilim alışverişine yol açmıştır.⁶⁰

Marco Polo aslen Venedikli bir tüccardır. 1275 tarihinde babası ve amcası ile beraber Çin'e gelmiştir ve yanlarında Kubilay'a Papa X. Gregoire'ın bir mektubunu getirmiştir. Marco Polo'nun Kubilay'ın dostluğunu kazanmıştır.⁶¹ 1291 tarihine kadar yaklaşık 17 senesini Yuan Sülalesinin başkenti olan Da Du'da geçirmiştir. Kubilay Kağan onu bazı elçilik işleriyle görevlendirmiştir ve böylece bu görevler sayesinde

⁵⁷ 方安发, “元代中日贸易简论,” *江西大学学报* 1 (1948): 60-64.

⁵⁸ Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, 286-300.

⁵⁹ Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, 297-303.

⁶⁰ “Asian Topics in World History,” 2-15.

⁶¹ Rene Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, çev., Reşat Uzmen (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1980), 297.

belli başlı Çin şehirlerini gezip görme fırsatı bulmuştur. Ülkesine döndükten sonra “Marco Polo Seyahatnamesi”ni yazmıştır ve hatırasında Çin hakkında gördüklerinden bahsetmiştir. Hatırasında Çin’deki şehirlerden, ticaret ve ticaret yollarından, burada yaşayan halkın gelenek- göreneklerinden bahsetmiştir.⁶² Marco Polo’ya göre Kubilay Kağan, “Büyük İmparator”, “Adem'den bugüne kadar yeryüzüne gelmiş geçmiş insanların. ülkelerin ve hazinelerin en kudretli adamı” olmuştur.⁶³

Yuan Hanedanında dış ticaretin gelişmesinde çok iyi sonuçları ortaya çıkarmıştır. Dış ticaretle beraber, Yuan Hanedanı’nın gemi yapma tekniği gelişmiştir. İlki olarak, Song Hanedanı döneminde gemide maksimum 5000 Dan 石⁶⁴ ağırlığında insan ve yük taşıyabilir iken, Yuan Hanedanı döneminde 9000 Dan yük taşımıştır. Gemiler alt üst olarak 4 kattan oluşmaktadır.⁶⁵ bütün Yuan Hanedanında su istasyonlarından toplam 424 tanesi, toplam gemi 5911 tane bulunuyordu.⁶⁶ “Marco Polo seyahatname”deki Kayıtlara göre, Yuan Hanedanının elçisi iki defa Madagaskar adasına çıkması, Çin gemilerinin Afrika’nın Güneydoğu sahiline kadar gittiğini kanıtlar. İkincisi, Yuan Hanedanında kağıt paranın kullanımıyla beraber kağıt para artık uluslararası kullanılan para haline gelmiştir. Kağıt paralar Jiao 交 (Vietnam’ın Kuzey bölgesinde), Luo Hu 罗斛(Tailand’ın Güney Bölgesinde) ve Wu Cha 乌茶 (Hindistan’ın Kuzey Bölgesinde) bölgelerinde Yuan Hanedanının kağıt paralarıyla alışveriş yapılıyordu. Bu aynı zamanda Yuan Hanedanın ekonomik gücünü ve diğer ülkelerle yapılan ticaretle Yuan Hanedanın ticaretle güvenilirliği ve dostça muamelesini ifade eder. Üçüncüsü, Yuan Hanedanı’nın denizcilik sektörünün gelişimini hızlandırmıştır. Halkın dünyayı tanınmasında etkili rol oynamıştır ve Çin elçisi Zheng He’nin 郑和 7 defa batı okyanusları geçerek elçilik vazifesini tamamlamasının

⁶² 沈平, “看元大都,” 153-163.

⁶³ Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, 286.

⁶⁴ Dan: Eski Çin’de ağırlık birimi. Bir Dan=59.2 kilodur.

⁶⁵ 吉钦利, “元代繁荣的海上贸易,” *中学历史教学参考* 2 (2003): 20.

⁶⁶ 宋濂和王濂, *元史*, 卷十二, <世祖九>.

temellerini oluşturmuştur. Ama ne yazık ki, Ming İmparatorluğu (明朝 1368-1644) kurulduktan sonra Zhu Yuan Zhang 朱元璋 deniz ticaretini yasaklamıştır. Böylece Yuan Hanedanlığı boyunca dűnyanın ileri gelen denizcilik ticareti tamamen batmıştır.⁶⁷

Yuan Sűlalesinde ticaretin geliřmesindeki sebeplerin ilki: Devlette bűyűk savařlar yařanmaması ve halk barıř içinde yařamasıdır. Bu tarım, ticaret ve el sanayisine olumlu yansımıřtır. Devletin iç ihtiyaçları temin edildikten sonra devlet tűccarlardan etkilenerak dıř ticareti geliřtirmiřtir. Devlette bu araçla vergiler elde etmiřtir. Devlet ticareti destekleyen bazı kuralları ortaya koymuřtur. Tűccarlara bazı imtiyazları vermiřtir. Yabancı tűccarlar ve misyonerleri Çin’in her yerini serbestçe gezip ticaret yapmasına izin vermiřtir.⁶⁸

Gűney Çin’i Pekin’e baęlayan Bűyűk Kanal’ın inřaası, kaęıt para basımı, Yam Teřkilatının kurulması ve hayata geçirilmesi, ticaretin devlet tarafından teřviki vs. Ekonomiye olumlu etkilemiřtir. İřin ilginç tarafı, bűtűn bu uygulamaları Uygurlar, Çinlilerden almıř ve Moęollara ۆğretmiřlerdi. Kubilay Kaęan da bűtűn bunları řimdi Çin’de uyguluyordu. Bu siyaset neticesinde tűccarlar, vergi tahsildarlar, arazi yűneticilerinin iřleri geliřirken, sűműrűlen Çinli kűylű ve kűleler Moęollardan nefret etmeye bařladı ve isyanlara yol açtı.⁶⁹

III.BűLűM

3.Kubilay Sonrası Moğol İmparatorluğu (1294-1368)

Kubilay Kaęan tahtı Timur Olcaytu adındai torununa bıraktı. Timur Olcaytu’nun hakimiyeti uzun sűrmedi ve kendisinden sonra varis bırakmamıştı. Sonradan tahta geçen Cengiz ۆğulları çok kısa sűre tahta kaldıkları için, Kubilay, Yuan Hanedanı’nın

⁶⁷ 吉钦利, “海上贸易,” 2: 20.

⁶⁸ 李翰和周祉征, “海外贸易,” 10: 3-4.

⁶⁹ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 48.

son büyük hükümdarı niteliğindedir. Kubilay Kağan'dan sonra taht kavgalarının artması, ulusların merkezi imparatorluktan kopması, yaşanan ekonomik sıkıntılar, Ögedey ve Kubilay gibi güçlü hükümdarların çıkmaması, çinlilerin yönetim ve başka alanlarda dışlanması, Çinlilerin Yuan Hanedan'ın hakimiyetinden kurtulmak istemesi Yuan Hanedanının yıkılmasına sebep olmuştur. 1351 tarihinde “Kırmızı Başlıklı Ordu” (Hong Jinjun 红巾军) adını alan isyanlar çıkmıştır. Bu isyan 1368 yılına kadar sürmüştür. Isyan sonucunda Zhu Yuan zhang adlı bir çinli komutan galip çıktı ve kendini Han ilan etti. Böylece 1368 tarihinde bütün Çin topraklarına hakim olan Ming Hanedanlığı kurulmuş oldu. Moğollar ise Çin'den kovuldular. Moğol Devleti, sadece Karakorum merkezli bugünkü Moğolistan topraklarıyla sınırlı kaldı. Karakorum tekrardan Moğol Devletinin başkenti oldu. 1691 tarihine kadar varlığını devam ettiren Moğol Devleti, bu tarihtenn sonra Çin hakimiyeti altına girdi. Bu durum, 1921 tarihinde Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin ilanına kadar sürdü.⁷⁰

SONUÇ

Yuan Hanedanında dış ticaretin gelişmesiyle çok iyi sonuçlar ortaya çıkarmıştır. İç ve Dış ticaretle beraber, Yuan Hanedanının gemi yapma tekniği gelişmiştir. Yuan Hanedanının denizcilik sektörünün gelişimi hızlanmıştır. Yuan Hanedanında kağıt paranın kullanımıyla beraber kağıt para artık uluslararası kullanılan para haline gelmiştir. Bu devletin gücünü ifade etmektedir. Tüccarlar yanı sıra, çok sayıdaki alimler, zanaatçıların bu topraklara gelmesi önemli bir kültür ve bilim alışverişine yol açmıştır. Güney Çin'i Pekin'e bağlayan Büyük Kanal'ın inşası, kağıt para basımı, Yam Teşkilatının kurulması ve hayata geçirilmesi, ticaretin devlet tarafından teşviki vs. Ekonomiyi olumlu etkilemiştir.

Yuan Hanedanı, Çin'de ilk defa yabancı sayılan Moğollar tarafından idare edilmesine rağmen ekonomi açıdan en refah dönemleri yaşamıştır. Ama Yuan

⁷⁰ Kemaloğlu, *Moğol İmparatorluğu*, 49-50.

Hanedanı sonrası kurulan Ming Hanedanı deniz ticaretini yasaklaması ile beraber, Yuan Hanedanının ortaya çıkarmış olduğu ekonomi reffahı ortadan kaldırılmıştır ve Çin eski haline dönmüştür. Sadede iç ekonomisine dayalı, dış ticaret yapılmasına izin verilmemiştir. Bu açıdan Yuan Hanedanının Çin'in hem ekonomi hem ticari açıdan güçlenmesinde katkıları oldukça büyüktür.

KAYNAKÇA

Columbia University. “Asian Topics in World History.” erişim tarihi 24 aralık, 2018.
<http://afe.easia.columbia.edu/mongols>.

Eberhard, Wolfram. *Çin Tarihi*. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları, 1995.

Grousset, Rene. *Bozkır İmparatorluğu*, Çev., Reşat Uzman. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1980.

Kemaloğlu, İlyas. *Büyük Moğol İmparatorluğu*. Haz., Alan, Hayrunnisa. İstanbul: Ötüken yayımları, 2017.

Man, John. *Kubilay Han*, Çev., İlke Önelge. İstanbul: Nokta Kitap Yayınları, 2007.

Rossabi, Morris. *Kubilay Han'ın Seyyahı Rabban Savma ve Doğu'dan Batı'ya ilk yolculuk*, Çev., Ekin Uşşaklı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008.

Temir, Ahmet. *Moğolların Gizli Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986.

Togan, A. Zeki Velidî. *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981.

Togan, İsenbike. “Asya’da İmparatorluklar ve Ticaret Yöntemleri” Tarih Vakfı 1.

Uluslararası Tarih Kongresine Sunulan Bildiriler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Tang, Li. "Mongol Responses to Christianity in China: A Yuan Dynasty Phenomenon", *ARI working paper* 63 (2006): 1-24.

宋濂和王濂, *元史*, 卷十, <世祖七>.

宋濂和王濂, *元史*, 卷十二, <世祖九>.

衍斌, 尚. *元代畏兀儿研究*. 北京: 民族出版社, 2012.

安发, 方. "元代中日贸易简论." *江西大学学报* 1 (1948): 60-64.

炳应, 陈. "<马可·波罗游记> 中的元钞." *甘肃金融. 钱币研究* 1 (1998): 75-76.

大珂, 廖. "元代官营航海贸易制度初探." *厦门大学学报* 2 (1996): 43-70.

高华, 陈. "元代商税处探." *中国社会科学院研究生院学报* 1 (1997): 7-16.

高华, 陈. "元代海外贸易." *历史研究* 3 (1978): 61-69.

翰, 李. 和周祉征. "略论元代海外贸易." *历史教学* 10 (1983): 2-5.

平, 沈. "从<马可波罗行纪>看元大都" 中国古都学会第十届年会暨学术研讨会, 中国山西大同, 九月份, 1992.

钦利, 吉. "元代繁荣的海上贸易." *中学历史教学参考* 2 (2003): 20.

贤春, 陈. "试论元代商人的社会地位与历史作用." *湖北大学学报* 3, (1993): 69-73.

文双, 谷.“元代回回人政治地位的几个问题.” *黑龙江民族丛刊* 2 (1991): 82-85.

志玫, 杨.“元代回回人的政治地位.” *历史研究* 3 (1984): 112-135.